

Z duchem czasu - polityka energetyczno-klimatyczna Watykanu

Zuzanna Nowak
Dyrektor ds. analiz
Analityk ds. energii i klimatu

20.02.2024

Watykan, najmniejsze miasto-państwo świata o powierzchni 0,44 km², z 882 mieszkańcami i ustrojem absolutnej elekcyjnej monarchii teokratycznej (w unii personalnej i funkcjonalnej ze Stolicą Apostolską), podejmuje ambitne kroki w kierunku zielonej transformacji energetycznej. Inicjatywy związane z wykorzystaniem m.in. OZE są nie tylko praktycznym krokiem w stronę niezależności i zrównoważonego rozwoju, ale także symbolicznym gestem, mającym inspirować inne państwa do podobnych działań.

Kierunki strategiczne

Zaangażowanie Watykanu w kwestie ekologiczne i energetyczne ewoluuje od lat 1960., co wyznaczają kolejne dokumenty i wystąpienia jego przywódców, które można określić jako „strategiczne”.

Choć tematyka etyki gospodarowania zasobami czy odpowiedzialności człowieka za świat przyrody pojawiała się sporadycznie w dyskursie papieży, dopiero Paweł VI zaczął mówić o kryzysie ekologicznym (m.in. w „Octogesima Adveniens”).

Jan Paweł II popierał rozwój odnawialnych źródeł energii i sprawiedliwy dostęp do zasobów (m.in. w przemówieniu przestawionym w jego imieniu na Szczycie Ziemi w Johannesburgu w 2002 roku). W 2009 roku Benedykt XVI zawarł w encyklice „Caritas in Veritate” odniesienia do odpowiedzialności za środowisko naturalne i zrównoważony rozwój. W licznych wystąpieniach międzynarodowych (a także w polityce wewnętrznej państwa) podkreślał też konieczność rozwoju czystych i odnawialnych źródeł energii, aby ograniczyć zależność od paliw kopalnych i zanieczyszczenie środowiska.

Encyklika Franciszka „Laudato Si” z 2015 roku uznawana jest za manifest ekologiczny, wzywający m.in. do szybkiego odejścia od paliw kopalnych i inwestowania w OZE. W 2023 roku na COP28 w Dubaju została przedstawiona jej kontynuacja (adhortacja „Laudate Deum”), wskazująca, że czas na stopniową transformację energetyczną już minął i potępiająca brak działań politycznych oraz lobby paliw kopalnych. Z kolei „Fratello Sole” (2024) to list apostolski, który podkreślił konieczność przejścia na model zrównoważonego rozwoju, m.in. przy wykorzystaniu energii ze słońca.

Warto nadmienić, że Stolica Apostolska (podmiot prawa międzynarodowego reprezentujący

Kościół katolicki na arenie międzynarodowej, w odróżnieniu od Państwa Watykańskiego – terytorialnej jednostki będącej siedzibą Stolicy Apostolskiej) ratyfikowała porozumienie Paryskie 4 września 2022 roku w odniesieniu do terytorium miasta-państwa. Sam Watykan planuje osiągnąć neutralność klimatyczną do 2050 roku.

Administracja

W strukturze decyzyjnej Watykanu (gdzie pełnię władzy wykonawczej, ustawodawczej oraz sędziowskiej sprawuje papież), realizacja polityki energetycznej podlega Gubernatoratowi Państwa Watykańskiego, odpowiedzialnemu za codzienną administrację, w tym zarządzanie infrastrukturą i mediami (w marcu na jego czele stanie po raz pierwszy kobieta, Raffaella Petrini). Funkcjonująca w jego ramach Dyrekcja ds. Infrastruktury i Usług Technicznych odpowiedzialna jest za utrzymanie i modernizację infrastruktury energetycznej, instalacje elektryczne oraz zarządzanie dostawami energii. Administracja Dóbr Stolicy Apostolskiej zarządza aktywami Watykanu, w tym nieruchomościami, a także ma wpływ na gospodarowanie funduszami do realizacji projektów energetycznych. Do wybranych projektów energetycznych mogą być powoływani specjaliści komisarze.

Papieska Akademia Nauk, choć nie jest bezpośrednio zaangażowana w realizację polityki, dostarcza ekspertyz naukowych kształtujących ogólne podejście Watykanu do m.in. zrównoważonego rozwoju, klimatu czy transformacji energetycznej.

Miks energetyczny

Watykan zużywa około 34,17 GWh energii elektrycznej rocznie (wg. dostępnych danych za lata 2011–2019, a w pandemii popyt był o 20%

niższy). Choć ma mało mieszkańców, Watykan pełni rolę centralnego ośrodka administracyjnego Kościoła katolickiego i przyciąga tłumy pielgrzymów, co oznacza, że energia elektryczna jest zużywana głównie przez instytucje, zabytki i obiekty turystyczne.

Średnia roczna konsumpcja gazu naturalnego (głównie na potrzeby ciepłownictwa, z którego w 2021 roku wyeliminowano całkowicie olej opałowy) wynosi ok. 1,22 mln m³ (wg. danych z okresu 2011–2022). Emisje gazów cieplarnianych Państwa Watykańskiego w 2022 roku osiągnęły 15,89 kt ekwiwalentu CO₂ (stanowi to 0,0000443% udział w globalnych emisjach). 71% emisji pochodzi z sektora transportu (głównie małe auta indywidualne lub serwisowe), 22% z ciepłownictwa, a za 7% odpowiadają gazy chłodnicze (klimatyzacja i chłodnie).

Watykan nie posiada własnych surowców energetycznych, musi więc polegać na ich imporcie. Jako enklawa w centrum Rzymu, zależy w pełni od włoskich dostaw energii elektrycznej (ACEA gwarantuje Watykanowi 100% zielonej energii), gazu naturalnego i paliw.

Zielone ambicje

Ograniczenia terytorialne tego małego miasta-państwa, stosunkowo płaskie ukształtowanie terenu, wysoka gęstość (zwłaszcza zabytkowej) zabudowy, niska prędkość wiatru oraz brak zasobów geotermalnych ograniczają możliwości wykorzystania alternatywnych, własnych źródeł energii.

Niemniej, już w 2008 roku Benedykt XVI doprowadził do uruchomienia pierwszej znaczącej instalacji fotowoltaicznej na dachu Auli Pawła VI, składającej się z 2394 modułów, generujących rocznie ok. 300 MWh prądu. Jego następca, Franciszek, w myśl programu „Nawrócenie ekologiczne 2030” (wynikającego z „Laudato Si” i „Fratello Sole”) realizuje kolejne projekty. W grudniu 2024 roku uruchomiona została instalacja fotowoltaiczna na dachu Cortile delle Corazze przy wejściu do Muzeów Watykańskich (164 MWh/rok), a następna powstaje na dachu magazynu Vignaccia w Ogrodach Watykańskich.

Najwięcej zainteresowania wzbudza ogłoszony w czerwcu ubiegłego roku plan budowy farmy agrowoltaicznej, która zapewnić ma pełne zaopatrzenie miasta-państwa w energię elektryczną. Będzie ona zlokalizowana w 424-hektarowej strefie eksterytorialnej Watykanu, w Santa Maria di Galeria niedaleko Rzymu, gdzie znajduje się stacja nadawcza Radia Watykańskiego.

Watykan ma stać się niebawem 8. państwem na świecie generującym całość energii elektrycznej z OZE. Trzeba jednak nadmienić, że w planach

Watykanu brak informacji o strategii magazynowania energii lub stabilizacji jej dostaw w warunkach zmiennej generacji OZE.

Istotne zmiany zachodzą także po stronie popytowej. Watykan wkłada dużo wysiłku w realizację przedsięwzięć mających na celu zwiększenie efektywności energetycznej, oszczędzanie energii i obniżenie emisyjności.

Najważniejszym środkiem do osiągnięcia tych celów jest rozwój elektromobilności do 2030 roku, m.in. poprzez zwiększenie ilości stacji ładowania, a także zaplanowany od 2024 roku leasing 40 elektrycznych VW (ID.3, ID.4, ID.5) oraz stopniowe zastępowanie watykańskiej floty pojazdami elektrycznymi. 4 grudnia 2024 roku, Franciszek otrzymał od wieloletniego dostawcy papieskich samochodów pierwszy elektryczny model papamobile – Mercedesa G 580 z technologią EQ. Wśród innych działań Watykanu jest też modernizacja technologicznego majątku państwa (np. wymiana urządzeń chłodniczych na te o niskim GWP, dostosowanie lub wymiana systemów grzewczych).

Podsumowanie

Watykan, dzięki swojemu unikalnemu statusowi, stanowi laboratorium zielonej transformacji, demonstrując, że niemal pełne przejście na odnawialne źródła energii jest wykonalne. Jednak specyfika tego mikropaństwa – jego niewielkie zapotrzebowanie na energię, brak przemysłu oraz zależność od włoskiej infrastruktury – sprawia, że doświadczenia Watykanu są trudne do przełożenia na realia większości państw. Polityka energetyczno-klimatyczna Watykanu ma więc charakter przede wszystkim normatywny, oparty na moralnym i etycznym przesłaniu, które nie zawsze znajduje odzwierciedlenie w skomplikowanych uwarunkowaniach gospodarczych czy politycznych innych krajów. Niemniej, uporządkowanie własnego zaplecza energetycznego wzmacnia wiarygodność Watykanu na arenie międzynarodowej, nadając większą siłę jego postulatom o globalnej odpowiedzialności za środowisko. Dzięki unii personalnej ze Stolicą Apostolską, Watykan może szeroko promować tę wizję, zwiększając jej wpływ na społeczności i decydentów na całym świecie.

